

משה סנה כמפקד 'ההגנה'

יחיעם ויץ

ניר מן, משה סנה: מנהיג המרי העברי, בן שמן 2024, 659 עמודים

משה סנה היה מנהיג בולט, כריזמטי ועתיר כישרונות. סיפור חייו היה מסובך, אנגימטי ומפותל, מה שהפך אותו לדמות שנויה במחלוקת: בשעה שאחדים ראו בו מושא להערצה, באחרים הוא עורר ביקורת עזה. ספרו של ההיסטוריון הצבאי ניר מן מתרכז בפרק אחד וחשוב בקורות חייו של סנה: התקופה שבה פיקד על ההגנה, מ־1941 ועד 1947, ערב הקמת מדינת ישראל. מדובר בספר יסודי ומקיף, הנשען על מחקר דקדקני של שלל תעודות היסטוריות שנמצאו בעשרות רבות של ארכיונים. מן הצליח לארגן את החומר התיעודי באופן מסודר, מדויק ובהיר, תוך יצירת חיבור שנקרא בעניין רב. ספרו משרטט דיוקן המשקף באופן רחב ומעמיק לא רק את דמותו של סנה אלא גם את התקופה כולה.

ראשיתו של הספר בתקופתו של סנה בפולין, ומתואר כיצד הוא הפך, כבר בגיל צעיר, למנהיג בולט – מי שנחשב ל'מטאור בשמי פולין'. הוא נולד בינואר 1909 בעיירה ראדזין (Radzyh) במזרח פולין, בשם משה קליינבוים (יותר מאוחר שינה את שמו לשם עברי – סנה). ב־1927, כשהיה בן 17, הוא התקבל ללימודי רפואה באוניברסיטת ורשה, בתקופה שבה זכו רק עשרה יהודים בשנה להתקבל ללימודי רפואה שם. נקודה זו מעידה עד כמה היה סנה חלק מהעילית האינטלקטואלית של יהדות פולין הגדולה. במקביל ללימודיו הוא היה פעיל בארגון הסטודנטים היהודיים בוורשה, שם התייחסו אליו בהערצה. משה פריבס, שלמד אתו והקים לימים את הפקולטה לרפואה באוניברסיטת בן-גוריון, כתב: 'הערצנו את קליינבוים. רק כוח אישיותו והשפעתו הכללית הם שמנעו את אגודת הסטודנטים היהודים לרפואה להיעשות קומוניסטית כמו כמעט כל ארגוני הסטודנטים היהודים האחרים בוורשה ובפולין בעת ההיא' (עמ' 14).

ב־1932 התחולל שינוי דרמטי בחיים הציבוריים של סנה: יצחק גרינבוים, מנהיג ציוני פולין ומי שהוגדר כ'אחת הדמויות הבולטות בדור התחייה והתקומה',¹ עזב את פולין כדי לעלות לארץ ישראל. גרינבוים הודיע שקליינבוים הצעיר יהיה יורשו, ובאותה שנה הוא נבחר ליושב ראש הוועד המרכזי של ההסתדרות הציונית בפולין. סנה היה מראשי מפלגת הציונים הכלליים א', ששיתפה פעולה עם תנועת העבודה ובמיוחד עם מפא"י שהייתה המפלגה הדומיננטית בתנועה הציונית. שיתוף פעולה זה סייע לו כשהגיע לארץ.

ב־1935 השתתף סנה כציר בקונגרס הציוני ה"ט שנערך בלוצרן שבשווייץ, וקונגרס זה הפך אותו לדמות ידועה בעולם הציוני. באוגוסט 1939 הוא השתתף בקונגרס הציוני ה"א", שהתקיים בג'נבה שבשווייץ ערב פרוץ מלחמת העולם השנייה. דוד בן-גוריון, יו"ר הנהלת הסוכנות היהודית, פגש אותו שם בפעם הראשונה ו'התרשם מנמרצות מנהיגותו של סנה ומקרבנות לעמדות תנועת העבודה'. בקונגרס 'נטו ביניהם קשרים מיוחדים' (עמ' 17). מג'נבה נסע סנה ללונדון כדי לדון עם נציגי הממשל הבריטי על הקמת לגיון יהודי, וב־31 באוגוסט הוא הצליח לעלות בבהילות לטיסה האחרונה מלונדון לוורשה, כדי להתגייס לצבא פולין. הוא מצא עצמו בתופת של הפלישה הנאצית, שירת כרופא צבאי והתגלגל באזור הסובייטי במזרח פולין. גורלו שפר עליו, והוא הצליח לחמוק מלהישלח למחנה השבויים הפולנים שהסובייטים הוציאו להורג ביער קאטין.

סנה ומשפחתו – אשתו חנה ובתו תמר – הגיעו במרץ 1940 לנמל חיפה. הוא כבר היה דמות ידועה למדי ובאפריל 1940, כחודש לאחר בואו לארץ, צורף למפקדה הארצית של ההגנה, גוף פוליטי שפיקח על ניהול הארגון. למרות להיטותו לא היה לסנה ניסיון ביטחוני. הרמ"א (ראש המפקדה הארצית) היה אז יעקב רייזר, מנהל המחלקה הטכנית בסוכנות, אך הוא בקושי עסק בנושאי ביטחון. בפועל ניהלו שני אישים את העבודה השוטפת בהגנה: אהרן ציולינג, אחד מראשי הקיבוץ המאוחד,² ומשה סנה. מן מציין שהיה דמות בולטת ודומיננטית 'מכוח כישוריו ומשום שהיה היחיד שכל זמנו ועיתותיו היו אך ורק קודש להגנה' (עמ' 45).

ביוני 1941, כשנה אחרי שצורף לפיקוד ההגנה, מונה סנה לרמ"א. מן מדגיש ש'סנה התפרץ לתפקיד כרוח סערה. רעב לעשייה הוא נשאב לתפקידו החדש בלהיטות ובתחושת שליחות לאומית' (עמ' 46). האחראי העליון על הביטחון ביישוב והמפקד הבלתי מוכתר של ההגנה היה אליהו גולומב, דמות מרכזית בהנהגת היישוב שמעמדה השתווה כמעט לזה של בן-גוריון וברל כצנלסון. גולומב היה דמות המפתח בתהליך של קליטת סנה בהנהגה; הוא שיווע להזרמת דם חדש בעורקי המפקדה הארצית, 'והשליך את יהבו על סנה בצפייה דרוכה ובבטחה' (שם). גולומב היה מבוגר מסנה ב־16 שנים,³ והביגורפיות שלהם היו שונות

1 'יצחק גרינבוים – מנהיג ודבר', על המשמר, 9.9.1970. דברים עליו נכתבו אחרי מותו בגיל 91.
2 ציולינג, חבר קיבוץ עין חרוד, היה שר החקלאות הראשון בממשלה הזמנית בשנים 1948–1949, וכיהן כחבר כנסת בשנים 1949–1955.
3 נולד בשנת 1893.

לחלוטין. הוא עלה לארץ ב־1909, כשהיה בן 16, ולמד במחזור הראשון של גימנסיה הרצליה בתל אביב. מעמדו בין ראשי ההגנה היה מיוחד במינו: מבחינה פורמלית הוא היה רק אחד מחברי המפקדה הארצית, אבל למעשה היה הבכיר שבהם בזכות הוותק והניסיון שלו, ולאור היוקרה וההשפעה הציבורית שהיו לו. סנה תיאר את הקשר עם גולומב כקרוֹב: כבר ב־יום הראשון לכניסתי לתפקיד הרמ"א נקשר קשר הדוק ביני לבינו,⁴ כתב לימים. גולומב נפטר במפתיע ביוני 1945, בן 52 בלבד, ומותו היכה בהלם את היישוב כולו. סנה הספיד אותו: 'אליהו היה גדול המהפכנים שבתוכנו, אביר המהפכה העברית, ההעפלה והכיבוש. כל חייו היו קודש לשרות' (עמ' 263).

הספר נדרש גם לשאלת יחסו של סנה לבן-גוריון. סנה מונה לחבר הנהלת הסוכנות היהודית, שהייתה מעין ממשלת היישוב. ב־1947 נבחר בן-גוריון לראשות מחלקת הביטחון של הנהלת הסוכנות, ובכך הפך ליורש האמיתי של גולומב. כידוע, אחרי הקמת המדינה הוא היה לשר הביטחון הראשון. בן-גוריון הכיר בסנה ובכישוריו כראש המפקדה הארצית, והפך אותו לאיש אמונו. מן טוען שבן-גוריון תמך במינויו של סנה לתפקיד הרמ"א כי חשש מכוחו הפוליטי הגדול של גולומב במפא"י, והשתמש במינוי 'כעוקף גולומב בשליטה על ההגנה, כלומר כמשקל נגד לאוטוריטה של גולומב' (עמ' 107). לטענת מן, עד לשנת 1947 בן-גוריון לא עסק בניהול ענייני הביטחון, והנושא טופל בעיקר על ידי גולומב. הקשרים הקרובים בין סנה לגולומב לא פגמו כלל 'באמון המלא ששרר בין בן-גוריון לסנה' (שם). אפשר למצוא לא מעט עדויות על קשריהם: ישראל גלילי, דמות בולטת ביותר בהנהגת ההגנה,⁵ סיפר כי 'באותה תקופה [כששימש כרמ"א] היה סנה בידידות עמוקה עם בן-גוריון ואיש סודו, אפילו יותר משרתוק וגולומב' (שם).⁶ יאיר צבן, שהיה עוזרו הקרוב של סנה בתקופתו במק"י,⁷ כתב כי 'לגבי שום אדם בהנהגת מפא"י לא היו סימנים שהתורמם ליד בן-גוריון לדרגת יורש אפשרי כמו סנה בשנותיו בהגנה. בן-גוריון ראה בסנה את יורשו' (שם). צבן אף טען שרמת האמון של בן-גוריון בסנה הייתה אז גבוהה מאוד, שכן הוא הרשה לעצמו להיעדר מהארץ לפרקי זמן ארוכים של כשנה ויותר,⁸ וסבר שסנה מסוגל להגשים את השקפת עולמו בתקופת היעדרו.

כמה אישים בולטים בצמרת מפא"י – כמו לוי שקולניק (אשכול)⁹ – הציעו לבן-גוריון לצרף את סנה למפא"י, אך הוא העדיף 'להשאיר ידידים בחוץ', כלומר לא במפלגתו.

4 משה סנה, *אחרית כבראשית*, תל אביב 1982, עמ' 84.

5 גלילי כיהן כרמ"א בשנים 1947–1948.

6 משה שרתוק (שרת) כיהן כראש המחלקה המדינית בהנהלת הסוכנות בשנים 1933–1948, ובתפקידו היה מעורב ביותר בענייני ההגנה.

7 צבן כיהן כחבר כנסת מטעם מפ"ם ומר"ץ בשנים 1981–1996, והיה שר הקליטה בממשלות רבין ופרס בשנים 1992–1996.

8 לדוגמה, באוקטובר 1942 חזר בן-גוריון לארץ אחרי 14 חודשי היעדרות.

9 אשכול היה חבר המפקדה הארצית של ההגנה שנים רבות והיה עמית קרוב של סנה. הוא כיהן כראש הממשלה השלישי בשנים 1963–1969.

לכאורה היה לו אינטרס פוליטי מובהק לצרף את סנה למפא"י, 'כדי להכפיפו למרותו באמצעות המנגנון המפלגתי' (עמ' 106), אבל לא היה לו צורך בכך – הוא סמך על סנה. כאיש פוליטי ממולח, בן-גוריון העדיף להרחיב קואליציה עתידית שתתבסס על מפלגות הפועלים והמרכז, ולא התמקד רק בהגדלת כוחה של מפא"י. הוא רצה אפוא לראות את סנה כחבר בקואליציה בראשות מפא"י, ולא כחבר מפא"י עצמה. מאוחר יותר, כפי שיפורט בהמשך, הברית ביניהם אף הביאה לאירוע היסטורי – הדחתו של חיים ויצמן מתפקיד נשיא ההסתדרות הציונית בקונגרס הציוני ה-27 שנערך בבזל שבשווייץ בשלהי 1946. כך סייע סנה לבן-גוריון להפוך למנהיג התנועה הציונית כולה.

הספר עוסק גם במערכת היחסים שבין סנה לבין מי שהיו פקודיו, ראשי המטכ"ל בהגנה וראש וראשון להם יעקב דורי, שכיהן כרמטכ"ל הארגון.¹⁰ דורי היה איש ביטחון ותיק, שכיהן כמפקד ההגנה באזור חיפה בשנים 1931–1939 ומונה בספטמבר 1939 לרמטכ"ל. מן טוען שזה היה 'מינוי קולע של האיש הנכון בזמן הנכון' (עמ' 51). דורי היה 'איש ארגון מוכשר', ולמרות שלא ניחן בכריזמה פיקודית הוא הצליח לארגן מחדש את ההגנה, שחולקה לשמונה מחוזות שאפשרו להעביר ביניהם כוחות נידים (עמ' 51–52). סנה, שהיה צעיר מדורי בעשר שנים,¹¹ שמר תמיד על כבודו של הרמטכ"ל. למרות שלא נרקמו ביניהם יחסים אישיים או קירבה מיוחדת, במחלוקות שהיו ביניהם הקפיד סנה להישאר בתחום הוויכוח הענייני ולא ירד לפסים אישיים.

בניגוד ליחסיו עם דורי, סנה קיים קשר קרוב עם יצחק שדה. האחרון, שכיהן כמ"מ הרמטכ"ל בשנים 1945–1947, היה דמות שונה לחלוטין מזו של דורי. הוא זכה בכינוי 'הזקן' מפני שהיה מבוגר משאר המפקדים הבכירים בהגנה. כיליד 1890 הוא היה בשנות הארבעים בן יותר מחמישים. סנה היה צעיר ממנו ב-19 שנה. שדה איתר וגידל מפקדי שדה צעירים ולוחמים בולטים ובהם משה דיין, יגאל אלון וצבי ספקטור.¹² הוא תרם תרומה אדירה לביטחון – 'הוא היה דמות ייחודית בנוף הפיקוד היישובי [...]. הוא אבי תורת היציאה מהגדר בשנות המרד הערבי, שפיתח את דוקטרינת הגרילה ולוחמת הלילה' (עמ' 64).

מן מתאר את כהונתו של שדה כמ"מ רמטכ"ל ההגנה כ'פרשה מיוחדת': 'הוא הזניח (בעצם לא החשיב) את השיגרה האדמיניסטרטיבית והתמסר כולו – לענייני המאבק. והשיגרה החשובה כל כך בארגון כה מסועף – אכן סבלה' (עמ' 289). סנה הסיק כי שדה הוא אמנם 'מפקד ואיש הרעיונות, [ו]ההברקות', אך אינו מתאים לתפקיד הרמטכ"ל (שם). יוסף רוכל (אביר), מבכירי המפקדים בהגנה,¹³ מונה לתפקיד סגן הרמטכ"ל. הוא התרכז במישור הארגוני-מנהלי במטכ"ל והיה אמון גם על ניהול הקשרים בין הרמ"א למטכ"ל.

10 דורי כיהן כרמטכ"ל ההגנה בשנים 1939–1945 ו-1947–1948.

11 דורי נולד ב-1899.

12 ספקטור היה מפקד בהגנה ופיקד על כ"ג יורדי הסירה שנעלמה בחופי לבנון ב-1941.

13 אבירד היה מראשוני האלופים בצה"ל. כיהן ראש אג"א (אגף אפסנאות), כאלוף פיקוד הצפון והמרכז וכראש אג"ם.

למרות שסנה נאלץ לטפל בתפקודו הבעייתי של שדה כמ"מ הרמטכ"ל, הוא העריך אותו מאד וראה בו 'סוס אביר השש אלי קרב' (שם). הקשר בין השניים נשען גם על יסוד של קרבה נפשית. לאחר הקמת המדינה, כשגם לשדה וגם לסנה כבר לא היו קשרים למערכת הביטחון, שניהם היו חברי מפ"ם, כך שהם חלקו שותפות לדרך האידיאולוגית. שדה הלך לעולמו באוגוסט 1952 – ה'זקן' מת כאדם צעיר, בן 62 בלבד – ונקבר בהלוויה המונית בקיבוץ גבעת ברנר. באוגוסט 1953, כשנה אחרי מותו, סנה ספד לו:

אחדות־הדעות בינינו הייתה מלאה ושלימה. בשנות עבודתנו המשותפת בהנהגת ה'הגנה' והפלמ"ח לחמנו יחד נגד הכיוון השמרני ... במחשבה הצבאית של המטכ"ל, שהיה קשור בכיוון הפשרני לגבי בריטניה הגדולה בהנהלת הסוכנות והוועד הלאומי. בימי המרי והמאבק האנטי־בריטי חושלה ידידותנו בשיתוף־פעולה יומיומי ובהתאמה גמורה בין האחריות להחלטה ולביצוע (עמ' 297).

חלקו הארי של הספר מוקדש לתרומתו של סנה לתנועת המרי העברי, שהייתה 'גולת הכותרת במערכה לעצמאות של היישוב עד מלחמת הקוממיות' (עמ' 271). עיקרה היה שיתוף הפעולה של שלוש המחתרות – ההגנה, האצ"ל והלח"י – כשההגנה הובילה את כל המבצעים. סנה היה המנהיג והמפקד של תנועת המרי, ומן מדגיש שכרמ"א הוא שהקים והנהיג אותה בעשרת חודשי קיומה – מאוקטובר 1945 ועד ליוני 1946. התנועה ערכה מבצעים שפגעו מאד ביכולת הצבאית של השלטון הבריטי בארץ, כמו למשל ליל הגשרים ('מבצע מרכלות') בלילה שבין ה-16 ל-17 ביוני 1946. יחידות הפלמ"ח תקפו ופוצצו באותו לילה 11 גשרים לאורך הגבולות שבין ארץ ישראל לשכנותיה – לבנון, מצרים, סוריה ועבר־הירדן, גשרים שהיו עורקי תנועה ראשיים. היה זה המבצע הגדול והמורכב ביותר בתולדות תנועת המרי. השתתפו בו מאות לוחמים והוא גבה מחירים: בגשר אכזיב שבגליל המערבי נפלו 14 לוחמים. חרף המחיר הכבד נתפס המבצע כמוצלח מבחינה אסטרטגית והיסטורית, ו'היה תעודת ההסמכה הצבאית של הפלמ"ח לקראת מבחנו ההיסטורי במלחמת הקוממיות' (עמ' 412).

סוגיה נוספת שזוכה לדיון בספרו של מן היא התפטרותו של סנה מתפקיד הרמ"א. בקיץ 1946 הוא היה 'המציבא הבלתי מעורער של תנועת המרי העברי ושל המאבק המזוין בבריטים' (עמ' 419), אך באותם ימים התגלע עימות קשה בינו לבין חיים ויצמן, נשיא הסתדרות הציונית ש'עדיין נחשב למנהיגה העליון של התנועה הציונית' (שם). העימות התחולל חרף הערכה הדדית: ויצמן אהב את סנה וסנה העריך ואהב את ויצמן. אחרי אירועי 'השבת השחורה' ב-29 ביוני 1946 ויצמן השתמש ב'אולטימטום נשיאותי' – הוא הורה להפסיק לחלוטין את הפעולות הצבאיות של תנועת המרי. סנה טען בתוקף כי המשך המאבק הצבאי נדרש, והנושא הבוער עלה ב-13 ביולי 1946 לישיבת ועדת X שהייתה ממונה על פעולותיה של תנועת המרי העברי. הוועדה מנתה שישה חברים, וארבעה מהם

קיבלו את דרישת ויצמן – לוי שקולניק, משה שפירא, פרץ ברנשטיין ויעקב ריפתי; רק שניים מהחברים התנגדו לדרישת הנשיא – ישראל אידלסון (בר־יהודה) ומשה סנה עצמו. ביום הדיון החליט סנה להתפטר מתפקידו כרמ"א, לאחר כחמש שנים סוערות בתפקיד. סנה קיבל את החלטת הוועדה. הוא הודיע למטכ"ל ההגנה ולמטה הפלמ"ח על ביטול הפעולות נגד הצבא הבריטי, והורה לשלוח למפקדי האצ"ל (מנחם בגין) והלח"י (נתן ילין-מור) פתקים שבהם נכתב: "ישוה את ביצוע פיצוץ המשרדים בירושלים". הוא כיוון למשרדי השלטון המנדטורי ששכנו בחלק ממלון המלך דוד בירושלים. סנה ציין: "שלחתי פתק אישי נוסף למנחם בגין בבקשה שימנע את ביצוע הפעולה במלון המלך הדוד" (עמ' 450). למרות בקשת סנה, בצהרי ה-22 ביולי 1946 פוצץ כוח של שמונה חברי אצ"ל את מלון המלך דוד. התוצאה הייתה קטלנית: 91 בני אדם נהרגו – 28 בריטים, 41 ערבים ו-17 יהודים. הפיצוץ היכה בהלם את כל חוגי היישוב, והתגובות עליו היו קשות ביותר. בן-גוריון, ששהה אז בפריז, הגיב בחדות: "אצ"ל רואה הסוכנות היהודית כאויבת. הטוריסטים בארץ-ישראל הם אויבי העם היהודי" (עמ' 451).

אחרי תום תפקידו בהגנה עבר סנה לאירופה והיה לצייר בקונגרס הציוני הכ"ב, הקונגרס הראשון אחרי השואה. מטרתו של סנה בקונגרס הייתה לגבש רוב אקטיבי שיסייע לבן-גוריון להדיח את ויצמן מתפקיד נשיא הסתדרות הציונית, והדבר צלח בידו. בן-גוריון, שהיה למנצח הגדול בקונגרס, הפך למנהיג היחיד של התנועה הציונית (עמ' 517). אך חרף תרומתו הגדולה של סנה לכך, אחרי הקונגרס הצטננו היחסים ביניהם, עד שהפכו ליחסי איבה של ממש. הם לא דיברו זה עם זה כלל עשרות שנים. סנה נבחר לחבר הנהלת הסוכנות והיה הממונה על העלייה וההפעלה של יהודים מאירופה. הוא כיהן בתפקיד כשנה אחת, ובינואר 1948 נקט בצעד אישי דרמטי כשהתפטר ממנו והצטרף למפ"ם. כך הפך מציוני כללי לחבר במפלגת שמאל מובהקת.

לא מעט נכתב על משה סנה. אלי שאלתיאל עסק במחצית הראשונה של חייו, עד לשנת 1948.¹⁴ בנו של סנה, אפרים, הוציא לאחרונה ספר על אביו,¹⁵ ומאמריו של סנה עצמו פורסמו בסדרה בת חמישה כרכים. ניתן למנות שתי סיבות מרכזיות לעיסוק המרובה בסנה: ראשית כל, סיפור חייו מרתק ביותר: הוא הגיע לעמדות מנהיגות בפולין וגם בארץ כאדם צעיר מאד; הוא שינה את עמדותיו באופן חד מהימין המתון לשמאל הרדיקלי, ולבסוף – הוא התגלגל למפלגה שהייתה בשולי השוליים הפוליטיים בארץ והצדיק את משפטי העוול בפראג ובמוסקבה. שנית, העניין הרב שהוא מעורר והבולטות היחסית של דמותו קשורים לפעלתנות של קבוצת חסידיו, בראשות יאיר צבן, שהתאמצה לפרסם את דבריו ולהנציח את זכרו. מחנה המעפילים בעתלית, למשל, נושא את שמו, ואפשר לקבע שמקומו בהיסטוריוגרפיה גבוה ומשמעותי יותר ממקומו בהיסטוריה עצמה.

14 אלי שאלתיאל, תמיד במרי – משה סנה, ביוגרפיה, 1948–1909, תל אביב 2000.

15 אפרים סנה, שנתיים עם אבא, ראשון לציון 2022.

ספרו של מן מרים תרומה חשובה לחקר חייו של סנה, כמו גם להיסטוריוגרפיה של ארגון ההגנה. הוא עוסק בתקופה המפוארת בחיי סנה, שהוקדשה לביטחון ישראל ולמאבק בבריטים, ומראה שהיה חלק חשוב ממנהיגות היישוב ואף ניהל קשרים הדוקים עם צמרתה, כולל דמויות כמו בן-גוריון, גולומב ושרתוק. חלקים אחרים בחייו היו מפוארים פחות. במקרים מסוימים הספר אינו ביקורתי דיו לגבי סנה. יש בו לא-מעט קביעות ומשפטים המהללים ומשבחים אותו, כמו למשל דברי המחבר בפרק 'אחרית': 'לצד תקיפות עמדותיו ניחן סנה בכישרון הידברות חברית, והתברך בתכונה נדירה – היכולת להפריד בין העימותים הפוליטיים ליחסים הפרסונליים' (עמ' 583).

לסיכום, עלילת חייו של סנה כמנהיג המרי העברי מרכיבה חיבור עב כרס בן יותר מ-600 עמודים. אף שניתן היה לקצרו, הוא כתוב בצורה בהירה ומדויקת ומדובר בטקסט קריא ומעניין. ספר זה הוא אות כבוד למשה סנה ולמחבר ניר מן גם יחד.

